

Тематична рубрика: Теорія і методика професійної освіти

УДК 378.6 : [351.74 : 316.772.2] (477)

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ
ДО ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ**

**PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FUTURE POLICE OFFICERS
TRAINING FOR PROFESSIONAL INTERACTION IN HIGHER
EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS WITH THE SPECIFIC LEARNING
ENVIRONMENT**

І. М. Голонич

старший викладач кафедри українознавства
факультету № 2 Харківського національного
університету внутрішніх справ

У статті акцентовано увагу на потребах удосконалення підготовки поліцейських до професійного спілкування. Реалізовано ідею інтегрування знань і вмінь специфіки правоохоронної діяльності поліцейських із педагогічними знаннями та вміннями спілкування. Доведено значущість тренування професійного спілкування майбутніх офіцерів поліції засобами мовної підготовки. Запропоновано застосовувати інформаційно-комунікаційні технології для дистанційного професійного спілкування поліцейських. Рекомендовано з професійного спілкування проводити тренінг у межах самопідготовки курсантів і методичний семінар у Школі молодого викладача.

Ключові слова: правоохоронна діяльність, спілкування, поліцейські, мовна підготовка, інформаційно-комунікаційні технології.

В статье акцентировано внимание на необходимости усовершенствования подготовки полицейских к профессиональному общению. Реализована идея

интегрирования знаний и умений специфики правоохранительной деятельности полицейских с педагогическими знаниями и умениями общения. Доказана значимость тренировки профессионального общения будущих офицеров полиции способами языковой подготовки. Предложено применять информационно-коммуникационные технологии для дистанционного профессионального общения полицейских. Рекомендовано по профессиональному общению проводить тренинг в рамках самоподготовки курсантов и методический семинар в Школе молодого преподавателя.

Ключевые слова: правоохранительная деятельность, общение, полицейские, языковая подготовка, информационно-коммуникационные технологии.

The article places an emphasis on the necessity to improve the training of police officers for professional interaction. The idea of knowledge and skills integration of the specifics of law-enforcement activities by police officers who have pedagogical knowledge and communication skills has been implemented. The significance of professional communication training of future police officers by means of language training has been proved. Information and communication technologies for remote professional interaction by police officers have been offered. It has been recommended to provide professional interaction training within self-preparation of cadets and to provide a tutorial workshop in the young teachers' school.

Keywords: law-enforcement activity, interaction, police officers, language training, information and communication technologies.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Аналіз практики свідчить, що значна кількість майбутніх поліцейських у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання недостатньо готові до професійного спілкування. Пояснимо це тим, що не проводиться спеціальна робота щодо формування вмінь спілкуватися ані в закладах загальної середньої освіти, ані в

зкладах вищої освіти. Негативно на культуру спілкування впливають зовнішні фактори – незадоволеність прожитковим рівнем населення, неповага до людини, зокрема старшого віку, неетична поведінка людей у суспільних місцях, виявлення безпричинної агресивності в стосунках з іншою людиною, низький рівень загальної культури.

Приклад некомпетентної поведінки окремих поліцейських, неправильне використання своїх повноважень, зловживання владою також негативно впливають на формування кваліфікованого правоохоронця. У курсантському колективі є порушення норм ділової етики, існують конфлікти та авторитарний чи ліберальний стиль спілкування з підлеглими. Тому виникає потреба у створенні таких педагогічних умов, котрі б сприяли ефективній підготовці майбутніх поліцейських до професійного спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Попередньо виконані роботи можна згрупувати, як такі, котрі присвячені дослідженню питань:

- підготовки майбутніх фахівців до професійного спілкування у зв'язку зі специфікою підготовки до різних видів діяльності (Коваленко Д., Kushnir R., Нечепорук Я., Смірнова Є., Чепелюк А., Федорищак Р.);
- мовної підготовки фахівців із метою оволодіння ними знаннями й вміннями професійного спілкування (Снісар І., Шумовецька С.);
- застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у процесі професійної підготовки фахівців (Валеев Р., Mainaiev F., Rybalko L.).

У дослідженні Капітанець С. [2] формування стилю професійного спілкування в майбутніх офіцерів-прикордонників забезпечувалося стимулюванням курсантів до усвідомлення значущості стилю професійного спілкування, використанням активних методів і форм навчання, моделюванням професійних ситуацій.

Виділення невиділених раніше частин загальної проблеми. У проаналізованих роботах [1-10] відсутні педагогічні умови підготовки, котрі б підвищували ефективність підготовки поліцейських до професійного спілкування, а саме: а) інтегрування знань і вмінь специфіки правоохоронної

діяльності поліцейських із педагогічними знаннями та вміннями спілкування; б) тренування курсантів засобами мовної підготовки для оволодіння ними навичками професійного спілкування; в) застосування ІКТ з метою розширення можливостей дистанційного професійного спілкування поліцейських.

Мета статті. Теоретично обґрунтувати педагогічні умови підготовки майбутніх поліцейських до професійного спілкування у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Виклад основного матеріалу. На підставі аналізу наукових праць [1-10], у дослідженні застосовано термін «педагогічні умови» як сприятливі обставини саморозвитку поліцейських із питань професійного спілкування у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Як альтернатива виокремленню професійного спілкування в особливий предмет навчання курсантів (Капітанець С.) пропонуємо таку педагогічну умову – *інтегрування знань і вмінь специфіки правоохоронної діяльності поліцейських із педагогічними знаннями та вміннями спілкування.*

Як відомо, стиль спілкування розуміється як усталена система способів та прийомів, які використовують комуніканти в процесі взаємодії. Особливої уваги стилям спілкування приділено в педагогіці під час вивчення змісту модуля «Основи педагогічної майстерності». Зазначено, що стилі спілкування впливають на ставлення вчителя до школярів і вимагають сформованої організаторської техніки. Традиційно називаються авторитарний (учитель наділений владою, а учні лише мають виконувати його вказівки), демократичний (взаємовідносини й спілкування будуються на засадах співпраці), ліберальний (байдуже ставлення вчителя до особистості учня) стилі спілкування. Безумовно, в педагогічній діяльності підтримується демократичний стиль спілкування [7].

У правоохоронній діяльності також наголошується на тому, що від виявлення стилів спілкування між офіцером і підлеглими залежать ефективність виконання службових обов'язків, побудова довірливих стосунків та психологічний мікроклімат у військових колективах. Капітанець С. уточнює

зміст поняття «стиль професійного спілкування офіцера-прикордонника» як «комплексна характеристика його спілкування з підлеглими, яка відображає стійкість індивідуально-типової системи засобів і способів міжособистісної взаємодії, спрямованої на розв'язання професійних завдань» [2]. Виокремлює такі підходи до вивчення стилів професійного спілкування, як: нормативний (найбільш оптимальний для виконання професійної ролі), особистісний (індивідуальна форма поведінки людини), ситуаційний (виявлення стилю спілкування людини відповідно до ситуації) стилі.

Порівняльний аналіз дозволив нам виявити схожі функції спілкування, притаманні педагогічній і правоохоронній діяльності, як-от: освітню, розвивальну, виховну. Однак, педагоги наголошують на важливості розвитку організаторських здібностей, педагогічного таланту вчителя, а в правоохоронній діяльності стиль є проявом управлінських здібностей та професійної компетентності керівника, його мотивів та ціннісних орієнтацій, властивостей характеру та інтелекту, загальної культури, моральності, педагогічного такту. Занурюючись у зміст проблеми ми порівняли визначення понять «педагогічна діяльність», «правоохоронна діяльність», «учитель», «офіцер». Об'єднують ці поняття ключові слова, такі як: особистість, яка виконує професійні обов'язки; позитивний вплив на іншу особистість із метою виховання чи перевиховання; коригування поведінки й дій тих підлеглих. Однак, порівняння дало змогу глибоко зрозуміти логічний зв'язок між цими видами діяльності – низькі показники педагогічної діяльності, особливо виховної роботи, у подальшому виявляються в завданнях правоохоронної діяльності (захистити населення від правопорушників – охорона права кожної людини, порушення справи та її розслідування тощо).

Спілкуванню приділяють увагу дослідники (Kushnir R., Федорищак Р., Чепелюк А.), котрі вивчають проблеми підготовки вчителя фізичної культури [9; 10]. Так, Федорищак Р. і Чепелюк А. виділили основні види спілкування, такі як: спілкування з реальним партнером, спілкування людини з ілюзорним партнером, спілкування людини з уявним партнером [10].

Окремі дослідження присвячені формуванню іншомовного спілкування в процесі професійної підготовки. Смірнова Є. [5] вживає термін «оптимізація спілкування», розкриваючи особливості формуванні іншомовної комунікативної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей. Нечепорук Я. [4] визначає готовність курсантів до професійного іншомовного спілкування в системі «пілот-диспетчер» як здатність успішного ведення англійськомовного виробничого радіообміну в нестандартних і стандартних обставинах професійної діяльності на засадах міжнародних норм авіаційної комунікації. Таку готовність складають знання й практичні навички, способи мислення, адекватне сприйняття, інтерпретація й точна передача інформації під час взаємодії пілота і диспетчера.

Дослідник Коваленко Д. [3] довів, що етико-правова підготовка майбутніх офіцерів на основі поєднання виховної роботи має відбуватися в процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу. У такому випадку формуються компоненти готовності майбутнього офіцера до здійснення морально-правової поведінки. Це сприяє формуванню успішного спілкування й діяльності майбутніх офіцерів у військовому середовищі.

Тренування курсантів засобами мовної підготовки для оволодіння ними навичками професійного спілкування, як наступна педагогічна умова, заслуговує особливої уваги. Ефективному професійному спілкуванню, мовному етикету й діалогічній взаємодії курсанти навчаються на заняттях із навчальної дисципліни «Українська мова професійного спрямування» [6]. Ця дисципліна викладається в Харківському національному університеті внутрішніх справ на кафедрі українознавства.

Курсанти мають знати: норми сучасної літературної мови у правознавчій сфері; мовні засоби, які використовуються в професійному спілкуванні; особливості творення та вживання юридичних термінів; найбільш поширені в юридичній практиці мовні штампи, кліше. У них мають бути сформовані відповідні вміння й навички з української мови, а саме: знати норми літературної мови і реалізовувати їх у мовленні; стилістично правильно

висловлювати власну думку; послуговуватися лексичним багатством української мови, уживати слова відповідно до їхнього значення; добирати мовні засоби відповідно до професійної сфери діяльності; орієнтуватися в термінологічній системі свого фаху; дотримуватися національних стандартів термінологічної системи; вміти формулювати визначення понять; користуватися різними видами словників, довідковою літературою та іншими допоміжними джерелами, потрібними для самостійного вдосконалення мовної культури; безпомилково укладати документи.

Зазначимо, що зміст такої дисципліни пронизаний професійним спілкуванням (див. табл.).

Таблиця

Зміст і форми занять з українська мови за професійним спрямуванням

Форма заняття	Тема, за якою проводиться
Традиційні форми проведення лекційного заняття	
Вступна лекція	
Інформаційна лекція	Усне професійне спілкування правоохоронця
	Документ як писемна форма мови правоохоронця
	Особливості укладання документів
	Терміни та їх місце в професійному мовленні правоохоронця
	Стандарти наукового стилю в професійній діяльності правоохоронця
Настановча лекція	
Тематична лекція	Державна мова — мова професійного спілкування мовлення правоохоронця
	Стилістична диференціація сучасної літературної мови
	Нормативні засади мови правознавчого спрямування
Форми проведення семінарського заняття	
Семінар-дискусія	Публічний виступ
Семінар-обговорення доповідей, рефератів	Усне професійне спілкування правоохоронця
	Стилістична диференціація сучасної літературної мови
	Терміни та їх місце в професійному мовленні правоохоронця
Семінар ділова гра	Імідж начальника, етикет мовлення
Класичний семінар (із виступами студентів)	Державна мова — мова професійного спілкування
	Нормативні засади мови правознавчого спрямування

	Морфологічні та синтаксичні особливості офіційно-ділового стилю
	Документ як писемна форма мови правоохоронця
	Особливості укладання документів

Наведемо приклад групової дискусії на тему: «Становлення української фахової мови: від історії до сьогодення».

Питання для обговорення:

- 1) Витоки української правничої термінології.
- 2) Поєднання запозичених і питомих елементів у сучасній українській термінології.
- 3) Особливості функціонування професійного жаргону в усному мовленні правоохоронців.
- 4) Роль термінологічних словників у підвищенні культури професійного мовлення поліцейського.
- 5) Зв'язок мови професійного спілкування з науковим.
- 6) Проблеми професійного мовлення поліцейських та шляхи їх розв'язання на сучасному етапі.

Пояснимо значущість наступної педагогічної умови – *застосування ІКТ з метою розширення можливостей дистанційного професійного спілкування поліцейських*. Дослідники Валєєв Р., Mainaiev F., Rybalko L. [1; 8] наголошують на тому, що ІКТ є ефективним засобом передачі навчальної інформації, котрий розширює межі спілкування студентів, сприяє виходу учасників освітнього процесу на міжнародний рівень обміну досвідом. Цінною, у межах дослідження, є ідея створення віртуального освітнього середовища, у якому курсанти мають змогу не лише збільшувати обсяг навчальної інформації, але й спілкуватися та долучатися до співробітництва [1]. Прикладом такого середовища є MOODLE – Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment (модульне об'єктно-зорієнтоване динамічне навчальне середовище), завдяки якому надається широкий набір комунікативних інструментів (форуми, чати, особисті повідомлення, блоги), анкети, опитування, завдання Wiki, що потребують об'єднання здобувачів освіти.

Значущість застосування ІКТ полягає в розширенні можливостей дистанційного професійного спілкування поліцейських, а нові форми роботи викликають інтерес до професійної діяльності в сучасних контекстах. Разом із цим виявляється потреба в іншомовному спілкуванні [4; 5].

Висновки. Теоретично обґрунтувати педагогічні умови підготовки майбутніх поліцейських до професійного спілкування в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання, а саме: а) інтегрування знань і вмінь специфіки правоохоронної діяльності поліцейських із педагогічними знаннями та вміннями спілкування; б) тренування курсантів засобами мовної підготовки для оволодіння ними навичками професійного спілкування; в) застосування ІКТ із метою розширення можливостей дистанційного професійного спілкування поліцейських.

Перспективи в цьому напрямі вбачаємо в розробці технології реалізації зазначених умов в експериментальних групах.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Валєєв Р. Г. Конструювання віртуального освітнього середовища при підготовці освітнього середовища майбутніх поліцейських у ВНЗ. URL : http://eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/10753/%D0%9D%D0%B0%D1%86_%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%86%D1%96%D1%8F_p158-160%20%28%D1%81.%20157-159%29.pdf?sequence=1

2. Капітанець С. В. Педагогічні умови формування стилю професійного спілкування у майбутніх офіцерів-прикордонників : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 20.02.02 «Військова педагогіка та психологія». Хмельницький, 2001. 20 с.

3. Коваленко Д. В. Педагогічні основи етико-правової підготовки майбутнього офіцера в умовах вищого військового навчального закладу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Харків, 2006. 20 с.

4. Нечепорук Я. С. Формування готовності курсантів до професійного іншомовного спілкування в системі «пілот-диспетчер» : автореф. дис. на

здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Запоріжжя, 2015. 20 с.

5. Смірнова Є. С. Оптимізація спілкування при формуванні іншомовної комунікативної компетенції студентів технічних ВНЗ. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*. Київ : НУХТ, 2012. № 43. С. 113 –115.

6. Снісар І., Шумовецька С. Підготовка курсантів до професійного спілкування та досвід вивчення вимог відомчих стандартів культури прикордонної служби при викладанні навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням». *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія «Педагогічні науки». Вип. 4. Хмельницький, 2003.

7. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. ; за ред. І. А. Зязюна. 3-тє вид., допов. і переробл. Київ : СПД Богданова А. М., 2008. 376 с.

8. Rybalko L., Mainaiev F. CONSIDERATION OF SPECIFICS OF TRAINING STUDENTS OF THE SOCIAL AND HUMANITARIAN PROFILE WHEN USING INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY IN THE EDUCATIONAL PROCESS. Development trends in pedagogical and psychological sciences : the experience of countries of Eastern Europe and prospects of Ukraine : monograph / edit. by authors. 1st ed. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2018. 626 p. pp. 560 – 581.

9. Cherpelyuk Anna, Kushnir Roman. Культура спілкування, важлива складова у професійній діяльності вчителя фізичної культури. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія «Педагогіка. Соціальна робота». № 1 (42). 2018.

10. Чепелюк А., Федорищак Р. Теоретико-методологічні дослідження формування культури спілкування майбутніх фахівців фізичного виховання. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 16. 2016. С. 451 – 456.